

ВІТАЄМО З НОВИМ РОКОМ І ЗАПРОШУЄМО ДО СПІВПРАЦІ!

Редакція й редколегія Всеукраїнського науково-виробничого журналу «Цукрові буряки» щиро вітають Вас, а у Вашій особі всіх, хто усвідомлює значимість сільського господарства в житті суспільства й уболіває за долю агропромислового комплексу, – керівників і фахівців бурякосійних господарств, фермерів, буряководів і цукровиробників, авторів статей і просто читачів журналу з Новим 2009 роком!

Ми добре знаємо і високо цінуємо Ваш видатний особистий внесок у розвиток АПК України. Висловлюємо надію, що задекларовані владою гасла про пріоритетність розвитку сільського господарства, наразі, наповняться реальними справами й діями, реформовані господарства одержать прибуток, селяни – належну заробітну плату, а пенсіонери – гідну пенсію й у розмірах, зазначених чинним законодавством.

Бажаємо Вам, Вашим рідним та друзям у цьому, хоча й не дуже обнадійливому році, міцного здоров'я та благополуччя, сприятливих погодних й економічних умов для одержання великого й високоякісного врожаю, успіхів у незавершених і розпочатих справах, повної й остаточної перемоги над проявами кризових ситуацій (якщо такі виникатимуть!).

Отже, нехай збуваються ваші заповітні бажання й мрії, а журнал «Цукрові буряки», заснований Інститутом цукрових буряків УААН, прагнутьиме, в міру своїх можливостей, Вам допомогти.

Основна мета нашого журналу – це усе, що зв'язано з вирощуванням цукрових буряків, розвитком бурякоцукрового виробництва й галузі АПК України в цілому, без якої підйом економіки держави неможливий.

Журнал – своєрідна візитна картка України, в якій кожен фахівець знайде необхідні відомості про сільське господарство, його науку, а значить – відкриє для себе досвід кращих вітчизняних підприємств та їх лідерів, шляхи досягнення високопродуктивної праці та якості продукції на рівні світових стандартів.

Читаючи й передплатуючи журнал, Ви зможете:

- одержувати цінну інформацію про стан справ у галузі;

- бути в курсі актуальних проблем аграрної реформи;

- використовувати в практичній роботі досягнення вчених;

- довідатися, як розвивається бурякоцукрова галузь в інших країнах;

- розмістити, як це було в минулих періодах, свою рекламу на сторінках «ЦБ», щоб знайти надійних партнерів для плідної співпраці й виходу на вітчизняний чи й міжнародні ринки.

Висловлюємо надію на подальшу співпрацю в 2009 році. Сторінки журналу чекають Вас, шановні читачі. Здоров'я й щастя у Новому році!

Редакція та редколегія журналу «Цукрові буряки»

ЯК МІНІМІЗУВАТИ ВИТРАТИ НА ВИРОЩУВАННЯ ЦУКРОВИХ БУРЯКІВ В УМОВАХ ФІНАНСОВОЇ КРИЗИ

Наших читачів гостро цікавлять питання, пов'язані з вирощуванням цукрових буряків у 2009-му й наступних роках, якістю підготовки насіння на заводах, забезпеченістю ними бурякосійних господарств, а тепер і з подоланням фінансової кризи, одне слово, увесь спектр сьогоденних проблем бурякоцукрового комплексу від «А» до «Я».

З цього номера редакція «Цукрових буряків» запроваджує нову рубрику «Школа господарювання», в якій друкуватимуться ексклюзивні статті науковців і практиків про кращий досвід роботи, шляхи пошуку резервів, подолання кризи й досягнення успіху.

Відкриває рубрику «гаряча», а у ряді моментів і дискусійна науково-публіцистична стаття Володимира Сергійовича Бондаря – відомого ученого-економіста, чиї ґрунтовні публікації регулярно з'являються в нашому журналі й інших провідних виданнях. Переконані: у небайдужих науковців, фахівців і просто рядових читачів вона викличе живий інтерес, а, можливо, й бажання продовжити тему.

Що ж, ласкаво запрошуємо до розмови!

БОНДАР В.С.,
кандидат економічних наук

Фінансова криза, що охопила в кінці 2008 р. розвинені країни світу, найперше США, фактично стає глобальною і справляє свій негативний вплив на економіку практично всіх країн світу. За експертними оцінками фахівців вона триватиме до кінця 2009 року й обіцяє бути глибшою за кризу 1929-1933 років у США («велика депресія»). Уже зараз її прояви відчутні у фінансовій і економічній системі України. Нестабільним став курс гривні і вона швидко девальвується, впали котировки провідних компаній країни, в т.ч. бурякоцукрової галузі, (Ландком, Кернел, Астарта, Укррос, Мрія й ін.).

Зупинилась майже половина доменних печей, удвічі скоротились темпи будівельних робіт. Падіння індексу вітчизняного фондового ринку за останній рік є безпрецедентним за всю історію незалежної України. Різно скоротилась можливість підприємств АПК залучати фінанси в необхідних розмірах. Українські банки практично призупинили кредитування у зв'язку з неможливістю одержати фінансові ресурси з-за кордону. Звузилось також міжбанківське кредитування.

Фінансова криза, таким чином, охоплює абсолютно всі компанії й підприємства. І якщо підприємства-експортери залишаються у більш-менш вигідній позиції, то виробничі, навіть інвестиційно привабливі компанії, не можуть повністю забезпечити себе інсрами. Найбільш вразливими в умовах кризи стають середні й дрібні виробники, особливо фермерські господарства, які є повністю беззахисними. Вони не тільки не можуть одержати нові кредити, а й повернути борги за попередні. В таких умовах на перший план виходять проблеми оптимізації і навіть ретельної мінімізації витрат на виробництво сільськогосподарської продукції, максимізації закупівельних цін на неї, обмеження діяльності підприємств-експортерів щодо штучного заниження цін закупки в період збирання урожаю, протистояння ціновому тиску на сільгоспвиробника з боку компаній-монополістів по виробництву добрив, пального, засобів захисту рослин та інших матеріально-технічних ресурсів.

Загострення вище згаданих проблем з особливою силою проявляється в такій енерго- і матеріаломісткій галузі, як бурякоцукрове виробництво.

За розрахунками фахівців при повному забезпеченні буряківництва необхідними ресурсами на 1 гектар посіву цукрових буряків для одержання 50 т урожаю в умовах України необхідно витратити за стандартною технологією й цінами на ресурси 9903 тисячі гривень. Основними видами витрат виступають вартість мінеральних і органічних добрив – 40,9%, паливо-мастильні матеріали – 13,2%, заробітна плата – 15,1% і засоби захисту рослин – 8,7%. Собівартість 1 тони коренеплодів за даних умов становитиме понад 198,1 грн., рентабельність виробництва – 16,1%, а прибуток у розрахунку на 1 гектар 1597 гривень. Тоді як подібний і значно вищий прибуток у попередні роки приносили озима пшениця, кукурудза, ячмінь, соняшник, соя, ріпак при витратах на 1 гектар у кілька разів нижчих. Тому не дивно, що сільгоспвиробники скорочували площі посіву під цукровими буряками до мінімуму, а се-

редні й дрібні господарства – практично вивели цю культуру із сівозмін.

Між тим, цінова кон'юнктура внутрішнього ринку на сільськогосподарську продукцію, що склалась після збирання урожаю 2008 року, об'єктивно змушує знову повернутись до проблеми вирощування цукрових буряків як у 2009 так і в наступні роки, та більш ретельно зважити переваги цієї культури щодо її економічної ефективності й можливостей.

Саме цукрові буряки, які до цього були збитковими, можуть стати основним джерелом грошових надходжень у період фінансової кризи, особливо в 2009 і наступних роках, із наступних обставин:

- більшість сільськогосподарських виробників розчаровані низьким рівнем цін на зерно урожаю 2008 р. і різким зниженням його прибутковості, отже, зменшать посіви зернових;

- не дало належного економічного ефекту захоплення вирощуванням соняшнику в зв'язку з низькою урожайністю цієї культури і зниженням ціни на його насіння; аналогічні обставини з вирощуванням ріпаку, при збиранні якого ще й допущені значні втрати, а також кукурудзи, яка принесе в цьому році значні збитки;

- в зв'язку з підвищенням закупівельної ціни на цукрові буряки до 220-280 грн/т. та введенням доплат у розмірі 750 грн. на гектар ця культура в 2008 р. виявиться рентабельною і дасть певні прибутки в майбутньому;

- відбувається також значний ріст цін на побічні продукти буряківництва – жом і мелясу, як дефіцитні кормові і технологічні компоненти;

- розмір доплат на вирощування цукрових буряків у 2009 році може зрости до 1500 грн/га., що значно підвищить їх прибутковості;

- позитивним фактором стає також ріст урожайності цукрових буряків в Україні в останні роки (очікуваний урожай в 2008 р. = 373 ц/га, прогноз на 2009 р. ~ 400 ц/га), що гарантує прибутковості цієї культури в майбутньому;

- об'єктивно неминучим є збільшення цін на цукор в наступні роки на 25-30% в зв'язку з дефіцитом цукру на світовому ринку, викликаним зменшенням його виробництва в Індії, Австралії, країнах ЄС та збільшенням виробництва етанолу з цукрової тростини в Бразилії.

Потенціальні можливості культури цукрових буряків в Україні далеко не вичерпані. Мало хто враховує ефект від цукрових буряків, як попередника, який може забезпечити ріст урожайності, наприклад, ячменю до 40%; високу цінність гички, як органічного добрива та корму (5 кг.=1 к. од.), високу придатність культури для виробництва етанолу та іншої. Розрахунки показали, що вартість побічної продукції буряківництва за умов їх раціонального використання становить понад 50% від вартості коренеплодів, зданих на цукровий завод.

Багатьох виробників відлякують високі витрати на вирощування цієї культури. Але ж вони, по-перше, мають бути високоєфективними, а, по-друге, їх можна й потрібно значно скоротити без особливої шкоди для урожаю. Наприклад, провідні фермери в США при аналогічних витратах на 1 га на рівні 9000 грн. одержують урожай 625 ц/га і при практично однаковій закупівельній ціні на коренеплоди 227 грн/т. мають рентабельність 54%, або 4932,5 грн. прибутку на 1 гектар в аналогічних українських умовах.

На оплату праці, паливо, техніку, добрива й пестициди американські фермери витрачають всього 5000 грн.

НАГОРОДИ - АГРАРНИКАМ

За вагомих особистих внесок у розвиток агропромислового комплексу України, досягнення в 2008 році рекордних показників у виробництві сільгосппродукції та багаторічну сумлінну працю велику групу аграрників у переддень професійного свята відзначено державними нагородами України.

Голові сільськогосподарського кооперативу «Восток» Ізюмського району Харківської області А.Я. Ровчаку присвоєно звання Герой України. Серед нагороджених орденами та медалями: Ворона А.П. – директор приватно-орендного сільськогосподарського підприємства «Дніпро» Кагарлицького району (Київська область), Гетманський В.Т. – директор сільськогосподарського товариства «Степове» Слоб'янсько-сербського району (Луганська область), Меліть М.М. – голова правління сільськогосподарського кооперативу «Борозенське» Великоолександрівського району (Херсонська область), Труш В.В. – голова фермерського господарства «Колос» Куликівського району (Чернігівська область), Чуб О.Г. – директор приватного сільгосппідприємства «Мир» Гуляйпільського району (Запорізька область), Сухань О.Я. – голова наглядової ради товариства «Гадяцьке бурякогосподарство» (Полтавська область) та інші.

Присміно відзначити: нагородами поцінована й праця ряду науковців та керівників агропромислового відомства, в т.ч. й Міністра аграрної політики України Ю.Ф. Мельника. Вітаємо!

в розрахунок на гектар, решту – 4000 грн. на оренду землі (44,4%), а українські – на оренду землі – 300 грн. (3%), а решту 9800 грн. на оплату праці, насіння, добрива, техніку і пестициди, тобто в 2 рази більше, ніж американці, а урожайність при цьому мають у 1,85 раза нижчу – 373 ц/га проти 625 ц/га. Отже, вся справа в недосконалість технології й марнотратстві, тому що ціни на матеріальні ресурси в усьому світі практично рівні. Подорожчання ресурсів також відбувається синхронно, але їх використання й одержувані результати – різні. Бурякоосійні країни, особливо західні, так оптимізували свої технології і мінімізували витрати, що за економічною ефективністю буряківництва перевищують економічну ефективність тростинного цукровиробництва. Це, найперше, стосується Франції, Німеччини, США.

Аналіз технологій вирощування цукрових буряків, наприклад, у Німеччині за останні роки свідчить про те, що німецькі фермери взяли чіткий курс на мінімізацію витрат. Вони відмовляються від внесення органічних добрив безпосередньо під цукрові буряки, а подрібнюють солому попередника і приорюють її, а також від збирання гички, яка подрібнюється й приорюється; при внесенні гною кількість мінеральних добрив зменшується у 2,2 раза без зниження урожайності (~ 50 т/га). Загальні витрати в німецькій технології у розрахунок на 1 га дорівнюють нашим ~ 9,5-10,5 тис. грн., а рентабельність понад 50% завдяки високій урожайності й збору цукру, але, найперше, оптимізації витрат. Так, в українській виробничій технології витрати праці дорівнюють ~ 107 людино-годин на гектар проти 12-15 людино-годин у німецькій, тому витрати на зарплату у нас в 2 рази вищі, витрати пального – у 1,4 раза, а витрати на добрива – у 2,4 раза. Зате у німецькій технології у 2,4 рази вищі, ніж у нас, витрати на машини і трактори, у 2,2 раза – на засоби захисту, у 2,2 раза – на насіння, у 4,4 раза на оренду землі. Тобто, там функціонує уречевлена праця – машини, хімія, насіння, а також земля. Тому виручка у німецьких фермерів у 3,3 рази вища, а прибуток з 1 га дорівнює 6-7 тис. грн. Тобто, наша галузь слабо й неграмотно індустріалізована. Справедливості заради необхідно відмітити, що ряд українських фірм і окремих господарств уже кілька років підряд застосовують передові технологічні принципи, одержують по 50-60 т цукрових буряків із гектара при собівартості 120 грн/т. і нижче. Отже, в умовах України є значні резерви для здешевлення виробництва цукрових буряків і росту ефективності виробництва.

Основні з них:

- Оптимізація мінерального живлення цукрових буряків щодо кількісного і якісного складу його елементів. Наприклад, при посіві цукрових буряків у ланці з бобовими культурами, конюшиною, люцерною, горохом, викою, або чистим паром – дозу азотних добрив можна зменшити на 30-40%, а при високому вмісті азотних речовин у ґрунті – на 50%. А це 360-400 грн. економії на кожному гектарі. При внесенні 25 тонн якісного гною дози мінеральних добрив можна зменшити до 160-200 кг д. р. NPK на гектар замість 350-400 кг, а органічна маса сидератів, яка дорівнює 30-40 тоннам гною, дасть додаткову економію ще ~ 500 грн. з гектара.

- Використання для посіву високоякісного насіння цукрових буряків вітчизняної селекції, яке повністю забезпечує одержання урожаю 500-600 ц/га, є дешевшим за іноземне та зменшує витрати від 634 грн. в розрахунок на гектар до 281 грн. При цьому у важких умовах фінансового дефіциту таке насіння у провідних фірмах можна придбати і в кредит. До того ж, коренеплоди вітчизняних гібридів значно менше уражаються гнилями і мають вищу цукристість за іноземні, можуть добре зберігатися у кагатах.

- Виключення з технологічних процесів зайвих витратних операцій – збирання і транспортування гички, яке займає 6,75% від загальних витрат, або 750 грн. на 1 гектарі; підбирання й вивезення коренеплодів після комбайна – 4% витрат, або 360 грн. на гектар, ручне коригування рослин, прополювання від бур'янів, тощо.

- Скорочення витрат ручної праці на вирощування і збирання цукрових буряків із 107 до 70 людино-годин на 1 гектар дасть економію понад 500 грн. з гектара. Якщо відмінувати зазначену вище економію від загальних витрат 9,8 тис. грн. з гектара, загальні витрати на 1 гектар при врожайності 40 т можуть становити 6400-5600 грн. при собівартості 1 т 179-188 грн. Є ще цілий ряд технологічних заходів, спрямованих на зменшення витрат, але найпотужнішими факторами росту ефективності є підвищення урожайності й цукристості коренеплодів. При цьому значну частину приросту можна отримати не за рахунок додаткових витрат, а завдяки майстерності й організованості буряководів.

Зовсім не вимагають грошових і матеріальних витрат такі фактори:

- вибір кращого попередника для посівів цукрових буряків із наявних (+ 4 ц/га);

- дотримання оптимальних строків робіт при одному і тому ж їх обсязі (+ 5 ц/га);

- збалансованість елементів жив-

лення (NPK) при одній і тій же кількості добрив (+12,9 ц/га);

- рівномірне розміщення сходів при одній і тій же кількості рослин на гектарі (+6,8 ц/га);

- якість робіт у міжряддях, яка зменшує, або виключає пошкодження рослин (+ 4,2 ц/га);

- підбір і правильне використання композицій для захисту і вдалий вибір часу для їх внесення (+ 12,9 ц/га);

- старання регулювання збиральної техніки з метою зменшення втрат урожаю (+ 7,4 ц/га);

- обережність при перевезенні й кагатуванні коренеплодів (+ 4,09 ц/га);

- правильне визначення маси коренеплодів, забрудненості й цукристості при прийманні (+10 ц/га).

На цукрових заводах +1,5%

Ці заходи в сумі дадуть такий ефект: 67,2 ц/га + 1,7 ц цукру на гектар.

Крім зазначених вище заходів лише одне якісно проведене вапнування кислих ґрунтів може підвищити ступінь засвоєння інших мінеральних добрив у 2 рази, збільшити урожайність на 13 т/га і цукристість – на 1,3%.

Значним резервом зменшення витрат при вирощуванні й переробці цукрових буряків на цукрових заводах є усунення деформації в оплаті сировини з боку власників переробних підприємств, які нерідко допускають обман, неповну оплату коренеплодів, або можуть зовсім не розраховуватися з поставачальниками. В такий спосіб найбільше страждають дрібні господарства й власники присадибних ділянок.

Не сприяє росту економічної ефективності цукрового виробництва щорічне й сезонне шарахання з рівнем цін на цукрові буряки й цукор та їх ручне регулювання, яке вже призвело до скорочення виробництва й диспропорцій в економічних відносинах між виробниками цукрових буряків, цукровими підприємствами, комерційними структурами з оптової торгівлі цукром та роздрібною торговельною мережею.

Фінансова й економічна криза, яка є неминучою в Україні, безумовно, вплине на структуру бурякоцукрової галузі і її окремих суб'єктів. Однак, в цілому цукрове виробництво є самодостатньою високоефективною галуззю, яка при чіткій науково обґрунтованій стратегії свого розвитку, може зіграти позитивну роль в стабілізації економічного життя агропромислового комплексу й країни в умовах кризи. В іншому випадку буде відбуватися подальша монополізація ринку вузьким колом цукрових фірм, банкрутство й скорочення числа виробників, зменшення посівних площ і кількості цукрових заводів, ріст обсягів переробки імпортного цукру-сирцю і, як підсумок, «здача» вітчизняного ринку цукру іноземним компаніям.